

Obznane

Uredništvo Suvremene lingvistike i u ovome broju nastavlja s rubrikom OBZNANE. Molimo stoga urednike i nakladnike što izdaju bilo kakve publikacije u svezi s jezikom da nam pošalju primjerke svojih izdanja. Nama će time olakšati obavještavanje lingvističke javnosti o novinama na tržištu, a sebi proširiti krug kupaca.

Pozivamo na suradnju sve lingvistike. Kada pročitate neku novu knjigu za koju vam se čini da bi mogla biti zanimljiva i nekom drugom, zapišite njezin naslov, ime autora, izdavača i broj stranica. Napišite nekoliko rečenica o njezinu sadržaju i značenju. Potpišite svoje ime i prezime i sve to pošaljite uredništvu Suvremene lingvistike. S malo napora učinili ste dobro i sebi i sustručnjacima, a i samoj struci. U obzir dolaze sva izdanja objavljena u zadnje tri godine. Čekamo vaše priloge!

Journal of Croatian Studies 36–37

Annual Review of the Croatian Academy of America, New York 1995–1996.

Novi dvobroj časopisa *Journal of Croatian Studies*, godišnjaka Hrvatske akademije u Americi, osnovane 1953. godine, sa sjedištem u New Yorku, donosi više priloga iz hrvatske književnosti, kulture i povijesti. Ovaj je volumen uredio Karlo Mirth. Uvodno je urednikovo slovo posvećeno proslavi 500. godišnjice tiskanja *Senjskoga glagoljskoga misala iz 1494.*, prve tiskane knjige u Hrvatskoj, kojim je povodom i Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti izdala faksimilni pretisak ovoga vrijednoga spomenika. Iz faksimilnoga izdanja reprintiran je za ovu prigodu članak Anice Nazor: *A Note on the 1494 Senj Glagolitic Missal*, koji sadrži iscrpni opis misala i njegova sadržaja, kao i opsežnu bibliografiju.

Hrvatskoglagojskoj problematici posvećeno je još nekoliko priloga: grafički zahtjevan članak Marice Čunčić (*The Oldest Croatian Type of Glagolitic Script*) raspravlja o najstarijem hrvatskom tipu glagoljskoga pisma, tzv. trokutastoj glagoljici, potvrđenoj na epigrafskim spomenicima, *Krčkom natpisu* i *Valunskoj ploči*; rad Vesne Badurine–Stipčević (*Later Croato-Glagolitic Biblical Translations*) bavi se mladim hrvatskoglagojskim prijevodima nekih biblijskih knjiga; u članku A. Nazor (*The Old Church Slavonic Academy and the Old Church Slavonic Institute*) predstavljena je povijest i djelatnost Staroslavenskoga instituta u Zagrebu; u *Miroslavljevu evanđelju*, ćirilskome rukopisu iz 12. st., kao mogućem hrvatskom spomeniku raspravlja Benedikta Zelić–Bučan

(*Whose is the Evangelistary of Duke Miroslav?*).

I hrvatska leksikografija je tema nekoliko priloga. Igor Gostl (*Five Centuries of Croatian Encyclopaedism*) u kratkom je povijesnom pregledu predstavio pet stoljeća hrvatskoga enciklopedizma, od srednjovjekovnih *Lucidara* iz 15. stoljeća, pa sve do najnovijih enciklopedijskih izdanja Leksikografskoga zavoda »Miroslav Krleža« iz Zagreba. Isti autor piše i o venedicijanskom rukopisu iz 15. stoljeća tzv. *Liber de Simplicibus* i naglašava njegovo značenje kao prvoga hrvatskog, mnogojezičnog, terminološkog i ilustriranog rječnika u hrvatskoj leksikografiji (*Liber de Simplicibus, the First Croatian Multilingual Terminological and Illustrated Dictionary*). O važnosti nedavno završenoga projekta izdanja *Tehničke enciklopedije* istoga Leksikografskoga zavoda, čiji je posljednji, 13. svezak izišao 1997. godine, izvještava Zvonimir Jakobović (*The Encyclopedia of Technology: A Significant Achievement*).

Treba svakako istaknuti i bibliografiju članka, koji su izlazili u *BC Review*, publikaciji koju je na engleskom jeziku od 1974. do 1980. godine izdavao British–Croatian Society, a uredio Edo Pivčević (Stan Granić, *Annotated Index of the BC Review*).

Slijede prilozima iz medicinske i povijesne problematike, više prikaza i recenzija knjiga, a na kraju su i prilozima o djelatnosti Hrvatske akademije u Americi i nekrolazi njezinih članova. Pridodane su i bilješke o suradnicima u ovom broju časopisa.

Vesna Badurina–Stipčević

Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 22

Zagreb 1996.

U dvadeset drugoj knjizi *Rasprava Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* objavljeno je devet radova koji tematski obuhvaćaju područje onomastike, povijesti jezika, semantike, terminologije, leksikografije, etimologije i dijalektologije. U radovima *Imotski toponimi »Vrlika« ili »Vrljika«* i *»Matica«* Danijela Alerića i *Pregled mijena imenske formule i osobnoga imena u njoj (na primjerima iz međimurske antroponimije)* Anđele Frančić obraduju se onomastičke teme. Darija Gabrić–Bagarić u tekstu *Kašičeva rukopisna Biblija* i *»Blago jezika slovinskoga«* Jako-

va Mikalje piše o preuzimanju leksika iz rukopisnoga prijevoda Biblije B. Kašića u Mikaljin rječnik. Tipove polisemije i s njima povezane probleme te smjernice za leksikografsku obradu obraduju autorice Lana Hudeček i Milica Mihaljević u radu *Višeznačni odnosi u nazivlju i njihova leksikografska obrada*. Rad Dragice Malić *Atribut i apozicija u »Žičima svetih otaca«* prilog je iz sintakse hrvatskoga latiničkoga rukopisa iz 14. stoljeća. Leksikografskom problematikom bavi se Zrinka Meštrović u tekstu *Vitezovićevo »Lexicon Latino–Illyricum«*

i Sušnik–Jambrešićev »Lexicon Latinum«. Valentin Putanec u *Etimološkim prinosima* (13–15) nastavlja svoja istraživanja: 13. Ponovno o riječi *začinjavac* i *začinka*, 14. Etimologija hrvatskih hapaksa adverba *ozoja*, imenice *ožoja* i adjektiva *ozojan*, 15. Dodatak povijesti jezikoslovnih termina *rječnik* i *zvanik* u hrvatskom

jeziku. U radu *Denominacijski rezultati semičkih podudaranja u nazivima za biljku »Phyllis alkekengi«* Nada Vajs nastavlja semantička istraživanja fitonimije. Područje dijalektologije tematski obuhvaća rad Vesne Zečević *Organ-ska transformacija kajkavskih gramatičkih morfema u svjetlu dopunske distribucije*.

Željka Brlobaš

Miscellanea di studi linguistici in onore di Walter Belardi, I–II

P. Cipriano, P. Di Giovine i M. Mancini (ur.)
Il Calamo, Rim 1994. — XXXII+1108 str.

Ovaj zaista impozantni zbornik (ukupno XXXII+1108 stranica) sadrži 62 priloga (po 31 u svakom svesku) u čast poznatomu talijanskom lingvistu, filologu i književnom djelatniku. Slavljenikovoju mnogostranosti (koja se ogleda u njegovoj bogatoj bibliografiji) odgovara i raznolikost sadržaja zbornika, u kome suraduje niz dakako najviše talijanskih, ali i inozemnih autora (E. Coseriu, R. A. Hall jr., W. P. Lehmann, L. Zgusta i drugi). U skladu s time i većina je priloga na talijanskom, neki na engleskom, dva na latinskom i jedan na njemačkom. Bogatstvo materijala proizlazi već iz strukture publikacije: u prvom svesku nalazimo odsječke o indo-iranskom (7 priloga), anatolijskom (3), grčkom (3), latinskom (7), drugim indoeuropskim (8) i ne-indoeuropskim jezicima (3), dok se drugi svezak dijeli na dva glavna dijela, o romanskoj lingvistici i povijesti talijanskoga jezika (12) i o općoj lingvistici i povijesti lingvistike (19). U okvirima rubrike *Obznanе* nemoguće je navesti sve autore i naslove, a kamoli izložiti i diskutirati materiju, tako da samo ukratko ističemo ono što nam izgleda posebno važno i zanimljivo. Celestina Milani (I, 175–193) objavljuje vrlo informativan prilog o kontinuitetu mikenskoga na Kreti; Giulia Petracco Sicardi (I, 271–281) dokazuje da predlatinski sufiks *-ako* [u toponimima na -ACUM > tal. *-ago* i sl.] nije onako siguran trag Kelta kako se obično misli; Domenico Silvestri (I, 495–527) piše s obiljem lingvističkih, filoloških, antropoloških itd. podataka

o hibridnim mitskim bićima (tzv. *Mischwesen*) u indomediteranskome kulturnom krugu; Robert A. Hall jr. (II, 593–608) pita se zašto rekonstruirati proto-romansku fazu i obrazlaže tu potrebu; Giovan Battista Pellegrini (II, 689–694) otkriva zanimljivu rumunjsko-južnotalijansko-dolomitsku podudarnost u refleksima latinskoga *venetus* 'plav(kast)'; Eugenio Coseriu (II, 933–955) kritički se osvrće na Saussurea i zaključuje da samo povijesni studij jezika daje pravo objašnjenje biti i funkcije jezika i govora; Winfred P. Lehmann (II, 985–1011) daje povijesni pregled lingvističke misli od 16. st. do danas s naglaskom na kontinuitetu jezičnih teorija; napokon, ističemo tri važna uglavnom pragmatički usmjerena teksta: Piermarco Bertinetto (II, 789–810) studira adverb *ormai*, koji u većini drugih jezika nema pravoga ekvivalenta [u hrvatskom mu donekle odgovara *sad već* u afirmativnim, a *sad više* u negativnim rečenicama]; Paolo Ramat (II, 897–915) bavi se tzv. rečeničnim adverbima (*avverbi di frase*; radije bismo govorili o tzv. judikativima ili makar o tzv. »česticama«) kao 'nažalost', 'možda', 'naravno' i sl.; Maria Zaffira Lepre (II, 1013–1041) raspravlja o definicijama i kriterijima (prije svega, o subjektivnom gledištu) u klasifikaciji veznikâ.

Svi su prilozii, kako tematski tako i metodološki, informativni i važni, pa će lingvisti i filolozi svih znanstvenih profila u tome zborniku naći nešto za sebe.

Pavao Tekavčić

In amicizia, Essays in Honour of Giulio Lepschy

Edited by Zygmunt G. Barański and Lino Pertile, The Italianist, Number seventeen, Special Supplement, Reading 1997, 536 str.

Ovaj zbornik obuhvaća 28 priloga Lepschyjevih učenika i kolega na sveučilištu u Readingu, gdje je poznati talijanski lingvist (autor priručnika o strukturalnoj lingvistici, talijanskih gramatika i niza studija) djelovao od 1963. g. Knjigu otvaraju tri (nepaginirane) stranice sadržaja, kojima slijedi Tabula gratulatoria (str. 8–15), pozdravni predgovor drugoga urednika (16–20) i Lepschyjeva bibliografija (369 jedinica, od 1960. do 1997. g.; str. 21–51). Trinaest je priloga pisano talijanski, ostali engleski. Teme nas donekle iznenađuju jer se književnošću bavi čak 17 tekstova; vizualnim umjetnostima posvećena su dva priloga, povijesti šest, a samo tri teksta, na kraju zbornika (479–526), bave se lingvističkim pitanjima (govor Piacenze u 14. st., jedan tekst iz 17. st., te europski projekt komparativnog rječnika kondicionalâ u

pravničkom jeziku). Na kraju (527–536) nalazi se kazalo imenâ. Treba međutim napomenuti da klasifikacija nije posve oštra, jer se jezična pitanja obrađuju i u drugim odsječcima (u dijelu posvećenom književnosti nalazimo npr. priloge o višejezičnosti, o govornom jeziku i pjesništvu, o vremenskim planovima u Pirandellovoj drami »Večeras improviziramo«, a u odsječku »Povijest« objavljen je prilog o jeziku i regionalnom identitetu u talijanskoj Valle d'Aosta). Neki se tekstovi bave recentnom poviješću (fašizam i nacionalna svijest), a jedan autor umjesto znanstvenoga članka objavljuje dijalektalnu poeziju. Zbornik je sadržajno raznolik i bogat, i redakcijski vrlo dobro ureden, pa ga možemo preporučiti stručnjacima svih u njemu zastupljenih znanstvenih područja.

Pavao Tekavčić

Formale Slavistik

Uwe Junghanns & Gerhild Zybatow (Hrsg.)

*Leipziger Schriften zur Kultur-, Literatur-, Sprach- und
Übersetzungswissenschaft, Bd. 7,
Vervuert Verlag, Frankfurt am Main 1997. — X+608 str.*

Zbornik sadrži 51 prilog s Prve europske konferencije o formalnom opisu slavenskih jezika (First European Conference on *Formal Description of Slavic Languages* (FDSL 1) koja je održana u Leipzigu od 30. studenoga do 2. prosinca 1995. Na konferenciji su sudjelovali lingvisti iz 17 europskih zemalja, Sjedinjenih Američkih Država i Izraela. Knjiga je tematski podijeljena na četiri poglavlja: (i) sintaksa (Syntax), (ii) strukturiranje obavijesti (Informationsstrukturierung), (iii) računalno jezikoslovlje (Computerlinguistik) i (iv) semantika i pragmatika (Semantik & Pragmatik). Prilozi su pisani engleskim, njemačkim i ruskim jezikom, a zastupaju različita teorijska motrišta, od klasične generativne gramatike do filozofije jezika. Zajedničko je svima to da pokušavaju

formalno opisati slavenske jezične podatke. Najviše je priloga o sintaksi (29), zatim o semantici i pragmatici (13), a nešto manje o računalnoj lingvistici (5) i strukturiranju obavijesti (4). Jezikoslovci su u drugoj polovici 20. stoljeća razvili više modela za formalni opis prirodnoga jezika u teorijskim okvirima različitih gramatika: generativne gramatike, GPSG, HPSG i različitih oblika gramatika ovisnosti. Opisna i objasnidbena prikladnost tih modela provjerava se na gradi različitih jezika. Prilozi u ovoj knjizi prvi su pokušaj europske slavističke lingvistike da te modele dosljedno primijeni na različite slavenske jezike. Stoga knjiga nudi obilje zanimljivoga štiva svima koje zanima formalna lingvistika, a osobito formalni opisi različitih pojava u slavenskim jezicima.

Milan Mihaljević

Глагольная префиксация в русском языке

Сборник статей

М. А. Кронгауз и Д. Пайар (ред.)

Русские словари, Москва 1997. — 220 стр.

Ответственные редакторы и составители сборника — М. А. Кронгауз и Д. Пайар (D. Paillard). Сборник статей подготовлен в рамках международного проекта формального описания глагольных приставок в русском языке. Задача сборника — в том, чтобы обрисовать современные научные взгляды на глагольную префиксацию, показать новые подходы к проблематике и перспективные направления исследования. Этой задаче соответствует и композиция сборника. В нем пять разделов. Сборник открывается аналитическим обзором современного положения дел в этой исследовательской области (М. А. Кронгауз). Второй раздел включает в себя две статьи американских славистов, М. С. Флайера, Л. А. Янды (M. S. Flier, L. A. Janda), опубликованные в 1985 году в сборнике «The scope of Slavic aspect» (UCLA Slavic studies, vol. 12, ed. M. S. Flier and A. Timberlake, Columbus, Ohio: Slavica). Эти статьи, точнее, представляемое ими направление, существенно повлияли на современные исследования в сфере глагольных приставок. Третий — дискуссионный раздел посвящен приставке *от-*. Многочисленные дискуссии и совместная работа

Д. Пайара (D. Paillard) и М. А. Кронгауза воплотились, однако, в двух разных подходах и очень непохожих статьях об одном предмете. В четвертый раздел входят новые статьи о конкретных приставках (А. Б. Андреевская, Е. Р. Добрушина, З. Ле Гийю де Пенанрос, И. Свещинская, М. Ядров и Дж. Фаулер (G. Fowler)). Они представляют разные исследовательские школы и направления: теория Хомского, теория Кюльоли, Московская семантическая школа, традиционная русистика). Соответственно различаются и задачи, и методы исследования. В пятом разделе — две статьи: о китайском глагольном модификаторе (К. В. Антонян) и об аспектуальных характеристиках русского глагола (М. В. Филипенко). Эти статьи связаны с другими статьями сборника характеристиками объекта исследования и методами его описания, и они дают возможность по-новому взглянуть на используемый в описании приставок теоретический аппарат и увидеть сходные явления в смежных областях.

Книга рассчитана на специалистов по славянскому и общему языкознанию.

Sofija H. Ladić

Prvi hrvatski slavistički kongres

Zbornik radova I. i II.

Stjepan Damjanović (ur.)

Hrvatsko filološko društvo, Zagreb 1997. — 635+700 str.

U listopadu 1997. godine iz tiska je izašao Zbornik radova Prvoga hrvatskoga slavističkog kongresa. Uredio ga je prof. dr. Stjepan Damjanović. U Zborniku su, u dvjema knjigama, objavljeni referati izlagača toga kongresa, održanoga u Puli od 19. do 23. rujna 1995. godine. Na kongresu su sudjelovali, uz domaće, slavisti i kroatisti iz mnogih europskih zemalja te iz SAD-a, Kanade i Japana. Njihovi su radovi, vezani uz sedam tema, u Zborniku razvrstani u osam poglavlja. Prva knjiga sadrži uvodna izlaganja i četiri poglavlja (I. Hrvatski njim samim, II. Hrvatski u usporedbi, III. Hrvatski u svijetu, IV. Paleoslavistika i hrvatsko glagoljaštvo), a druga preostala četiri (V. Europski do-

sezi hrvatskoga jezikoslovlja: Stjepan Ivšić, VI. Hrvatska usmena književnost i hrvatska književnost XVIII. stoljeća, VII. Hrvatska književnost na krajevima stoljeća: modernizam i post-modernizam, VIII. Hrvatska književnost u europskom kontekstu).

Uvodni dio čine izlaganja *Stanje i zadatci jezikoslovne kroatistike*, Dalibora Brozovića, *Hrvatska književnost i hrvatska povijest*, Ive Franješa i *Hrvatski jezik u svijetu*, Radoslava Kačićića.

U ovome su monumentalnome zborniku objavljena 134 vrijedna i zanimljiva znanstvena rada, a obrađuju književnu i jezikoslovnu problematiku. Što se tiče potonjih, raspon tema je

vrlo velik: od standardoloških, dijalektoloških, leksikografskih, leksikoloških, onomastičkih do teorijskolingvističkih, komparativnolingvističkih i primijenjenolingvističkih.

Popis i sažet prikaz svakoga objavljenog rada i ostalih referata s Prvoga hrvatskoga slavističkog kongresa može se naći u Suvremenoj lingvistici br. 40.

Marica Čilaš

Psalterii sinaitici pars nova

(monasterii s. Catharinae codex slav. 2/N)

sub redactione Francisci V. Mareš

Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien 1997. — XXIII+201 str.

Kao što je u slavističkoj znanosti već poznato 1975. godine je došlo do senzacionalnog otkrića glagoljskih i ćirilskih rukopisa, koji su godinama bili pohranjeni u samostanu sv. Katarine na brdu Sinaj. Pronađeno je 5 glagoljskih i 36 ćirilskih rukopisa. Pronađeni glagoljski kodeksi spomenici su stare okrugle glagoljice iz 11. i 12. stoljeća, pisani staroslavenskim kanonskim jezikom. Već dugo se smatralo da je kanon staroslavenskih spomenika zatvorena cjelina, pa je time otkriće bilo još značajnije. Među glagoljskim kodeksima pronađen je dio *Sinajskoga psaltira* koji dopunjava već od prije poznati psaltir. Ovo kritičko izdanje novopro-

nadenog dijela *Sinajskoga psaltira* priredili su pod redakcijom F. V. Mareša suradnici Slaven-skog instituta Češke akademije znanosti i Instituta za slavistiku Bečkog sveučilišta. U izdanju se nalaze novootkriveni psalmi (138–151), te pjesme (Cantica) i molitve (Orationes) u ćirilskoj transliteraciji, uz popratni kritički aparat s varijantama iz drugih slavenskih psaltira. Na kraju izdanja nalazi se *Index verborum* s popisom svih leksema potvrđenih u ovom dijelu psaltira.

Ovo će vrijedno kritičko izdanje, nadamo se, pokrenuti nova istraživanja staroslavenskoga psaltira, jer je on sada dostupan svima.

Marinka Šimić

Informatički rječnik

Microsoft Press, 1994. — 455 str.

Na našem se tržištu pojavio još jedan, prilično bogat i opsežan računalni rječnik u izdanju Microsoft Pressa (hrvatsko izdanje pripremljeno je izdavačko poduzeće *Znak* iz Zagreba). Rječnik su napisali i uobličili stručnjaci različitih računalnih, elektrotehničkih, poslovnih i drugih djelatnosti, a namijenjen je, kako sami autori kažu, svima onima što se služe mikroručunalima, ali nisu računalni profesionalci. Sadržaj oko 5000 natuknica koje, osim osnovnih pojedinosti, daju i mnogo dodatnih obavijesti. Obavijest o svakom pojmu sustavno je predstavljena: naziv (ili kratica u izvornom obliku s prijevodom), određenje s uputnicom ili uputni-

cama (ako ih ima). Za neke kratice fonetski je napisano kako se izgovaraju. Pojašnjenja su nadopunjena crtežima, fotografijama i grafikonima. Na kraju knjige nalaze se dodaci u obliku tablica (skup znakova ASCII, IBM-ov prošireni skup znakova, prošireni skup znakova Appleova Macintosha, skup znakova EBCDIC i tablica pretvorbe brojeva), kao i englesko-hrvatski rječnik svih pojmova upotrijebljenih u knjizi. Obuhvaćene teme su: upravljanje memorijom, aplikacije, hardver, grafika, sistemski softver, stolno izdavaštvo, programiranje, ispis, elektronika, komunikacije, računalni *slang*, pohrana podataka i mreže.

A. Halonja

Słownik komputerowy

Polskie Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1996.

Godine 1996. pojavio se u poljskim knjižarama uz multimedijску enciklopediju i računalni rječnik poljskoga jezika u izdanju PWN (Polskie Wydawnictwo Naukowe) iz Varšave. Rječnik ima čak 110 tisuća natuknica i to je do sada najveći rječnik poljskoga jezika. Na jednom disku CD-ROM pohranjen je trosvezačni rječnik urednika Szymczaka kao i novo izdanje poljskoga rječnika stranih riječi.

Rječnik se može instalirati na PC računalo 386 DX sa 4 MB RAM, s karticom SVGA od 1 MB i CD-ROM-om x2, a od programa treba imati Windows 3.1 ili novije inačice Windowsa.

Natuknice se pretražuju brzo i jednostavno, a upute su na poljskom jeziku što omogućuje lakše snalaženje. Članci natuknica mogu se tiskati.

Natuknica se pretražuje upisom dotične riječi u prozorčić pod nazivom: nađi natuknicu oblika:

Sljedeća uputa kaže: s leksemom/leksemima:

- ⊗ bilo gdje u natuknici,
- ⊗ u definicijama,
- ⊗ u primjerima/citatima,
- ⊗ u poslovicama,
- ⊗ u terminima/frazeologizmima.

Sljedeći prozorčić ispunjavaju se kad želimo morfološke kvalifikatore ili pak etimologiju dotične riječi. Željene se obavijesti dobiju ako pritisnemo prozorčić »potvrđujem«, a izlazimo iz navedene natuknice pritiskom na prozorčić »odustajem«. Za dodatne obavijesti pritišće se F1 tipka na tipkovnici.

Ovim se poljsko-poljskim rječnikom možete koristiti na Katedri za zapadnoslavenske jezike i književnosti Filozofskoga fakulteta u Zagrebu u sobi B-025 po dogovoru.

Neda Pintarić

The Minimalist Program

Noam Chomsky

The MIT Press, Cambridge, MA 1995. — 420 str.

Knjiga je podijeljena na četiri poglavlja od kojih su tri bila već ranije objavljena. Ispred njih je uvod u kojemu se postavljaju opći temelji za poglavlja koja slijede. Prvo poglavlje »The Theory of Principles and Parameters« (13–127) opširan je uvod u teoriju načela i parametara iz koje se razvio minimalistički program. Poglavlje je napisano zajedno s Howardom Lasnikom i objavljeno 1993. godine. Drugo poglavlje »Some Notes on Economy of Derivation and Representation« (129–166) napisano je 1988., a izdano 1991. godine. U njemu se na temelju načela gospodarnosti — još uvijek u teorijskim okvirima teorije načela i parametara — postupno uobličuje ideja da je univerzalna gramatika jedinstven računski sustav čiji su izračuni vođeni morfološkim obilježjima. Treće poglavlje »A Minimalist Program for Linguistic Theory« (167–217) koje je bilo objavljeno u zborniku u čast Sylvainu Brombergeru 1993. prvi put izrijeком propituje mogućnost minimalističkoga pristupa jeziku prema kojemu se izrazi proiz-

vode optimalnim izračunima koji moraju zadovoljiti uvjete za posredničke prikazne razine LF i PF koje su ujedno i jedine prikazane razine. Podatci s tih razina naputci su uporabnim sustavima, artikulacijsko-percepcijskim i pojmovno-intencijskim. Četvrto poglavlje »Categories and Transformations« (219–394) prvi se put objavljuje. U njemu Chomsky još dosljednije provodi minimalističke ideje i bitno preinačuje pristup i teoriju razvijenu u ranijim poglavljima. Tako u potpunosti uklanja teoriju frazne strukture i rješava različite probleme u teoriji pomicanja i gospodarnosti izračuna. Rezultat je korjenito preinačena teorija računskog sustava i izoštravanje i poboljšanje središnjih ideja vodilja. Zaključak je da je jezik gotovo savršen sustav koji na najbolji i najgospodarniji način povezuje zvuk i značenje. Na kraju je knjige popis literature i indeks pojmova. Knjiga je nezaobilazno štivo svakomu tko se želi bolje upoznati s najnovijom teorijom generativne gramatike.

Milan Mihačević

Chomsky for Beginners

David Cogswell & Paul Gordon

Writers and Readers Publishing, Inc. New York 1996. — 153 str.

To je jedna iz serije knjiga za početnike istoga izdavača koje u obliku stripa obrađuju najrazličitije autore i područja, od Bude i Platona pa do Malcolma X i Milesa Davisa, od Crnih žena i panafrikanizma do biologije, psihijatrije, opere i Ujedinjenih naroda. U seriju su uključena i dva lingvistička Saussure i Chomsky. Tekst D. Cogswella i crtež P. Gordona želi čitatelje upoznati s Chomskym i kao lingvistom i kao kritičarem medija i »političkom čimavicom« koja iritira vladajuće strukture u Americi i širom svijeta. Na početku je uvod iz kojega doznajemo da je pred nama najcitiraniji živi autor i jedan od deset najcitiranijih autora svih vremena (nalazi se na 8. mjestu, iza Platona i Freuda) koji je napisao preko trideset knjiga, a ipak je u široj javnosti još uvijek slabo poznat. Iza toga je njegov kratki životopis i prikaz ide-

ja velikih prethodnika na koje se naslanja: Platona, Descartesa, Rousseaua, Humboldta, Marxa, Orwella, anarhističke tradicije i Zelliga Harrisa. Slijede poglavlja o lingvistici, o odnosu Chomskoga prema medijima i njegovi politički pogledi. Na kraju je knjige razgovor koji je autor teksta vodio s Chomskym u rujnu 1993. i iza toga indeks pojmova. Jednostavan i jasan tekst Davida Cogswella i nadahnuti i duhoviti crteži Paula Gordona omogućuju lako razumijevanje Chomskyjevih ideja i pogleda. Vrijednost je knjižice i u tome što je to jedan od rijetkih uvoda za nestručnjake koji prikazuje Chomskoga i kao lingvistu i kao političkoga mislioca. Stoga ovu knjižicu valja preporučiti svima koji se žele upoznati s »najvećim živućim intelektualcem« (kako ga je svojevremeno nazvao New York Times) — pa i lingvistima.

Milan Mihaljević

Anglicisms, Neologisms and Dynamic French

Michael D. Picone

Studies in French & General Linguistics

John Benjamins Publishing Company

Amsterdam/Philadelphia 1996. — 462 str.

Knjiga se bavi veoma zanimljivom temom o kojoj se, premda o njoj postoji velik broj radova, još uvijek pristupa s novih pozicija. Već sama činjenica da je riječ o francuskome jeziku zainteresirat će mnoge koji poznaju strogu jezičnu politiku u Francuskoj gdje su puristička nastojanja ponajprije usmjerena upravo protiv (pre)velikoga broja anglicizama. Situacija »na terenu« očigledno je drukčija, jer knjiga M. D. Piconea to definitivno dokazuje svojim nebrojenim potvrdama iz svih mogućih žanrova.

Knjiga je podijeljena u četiri poglavlja: 1. Definitions and Issues; 2. Juxtapositional Neology; 3. Binomial Constructions; 4. Neological Diversity. Slijedi zaključak, iscrpna bibliografija te indeksi imena i lingvističkih oblika.

Autor na anglicizme odnosno neologizme gleda vrlo široko: u prvu od tih dviju kategorija ubraja ne samo izravne posuđenice nego i hibridne složenice, pseudoanglicizme, prevedenice (i to razne podskupine kao što su primjere

rice semantičke posuđenice ili sintaktički kal-kovi) pa napokon tzv. ortografske posuđenice. Drugu kategoriju, neologizme, prema definiciji koju autor zastupa, čine svaka nova riječ, novi morfem ili sintagmatski sklop, novo značenje koje dobiva neka već postojeća riječ. Jasno je, dakako, da će se stoga te dvije kategorije često preklapati s obzirom na činjenicu da upravo iz engleskoga govornoga područja neprestano pristižu nove riječi za nove pojmove. S jedne strane utjecaj se engleskoga na francuski odražava na izravnome posuđivanju leksičkoga materijala i taj je dio utjecaja itekako uočljiv; manje uočljiv je, dakako, onaj, da tako kažemo »skri-ven« utjecaj, koji se javlja u semantičkoj ili pak sintaktičkoj domeni. Picone smatra kako francuski prolazi kroz veoma dinamično razdoblje na polju neologije. Prosječni je Francuz svakodnevno izložen pravoj poplavi posuđenica engleskoga podrijetla, ali isto tako i brojnih ne-tradicionalnih sintagmi građenih od domaćih,

francuskih sastavnica. Sve te promjene koje francuski doživljava mnogima se čine opasni- ma za budućnost jezika, ali, kao što Picone ka- že, one nisu neprirodne, nego se uklapaju u ti- jek suvremenih neoloških strategija. Premda

se Piconeova knjiga bavi francuskim, problemi koje istražuje i opisuje primjenjivi su na većinu europskih jezika pa bi ova knjiga nedvojbeno mogla zanimati sve one koji se bave područjem lingvistike jezičnih dodira.

Vesna Muhvić-Dimanovski

Romanske jezikovne prvine na zahodni slovenski jezikovni meji

Mitja Skubic

Razprave Filozofske fakultete, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete Ljubljana, Ljubljana 1997. — 227 str.

Kako kaže naslov, knjiga je posvećena ro- manskim jezičnim elementima na zapadnoj granici slovenskoga jezika. Poznati i najveći slovenski italijanist i umirovljeni profesor ljub- ljanskoga Filozofskog fakulteta, Mitja Skubic, pruža nam u tome djelu rezultat svojega mno- gogodišnjeg proučavanja utjecaja furlanskih, venetskih i književnotalijanskoga idioma na slovenske govore u području koje danas pripa- da Italiji a naseljeno je (i) slovenskim stanov- ništvom, od okolice Trsta na jugu do Rezije (koja je sa svojim osebujnim dijalektom najza- nimljiviji dio), pa i Kanalske doline, na sjeveru. Knjiga se sastoji od više dijelova: *Vsebinsko ka- zalo* [sadržaj] (str. 5), *Predgovor* (7), *Sociolin- gvistični del* (9–50), *Jezikoslovni del* (51–203), *Bibliografija* (204–208), *Imensko kazalo* (209–210), *Stvarno kazalo* [iscrpan pregled obrade- nih sintaktičkih i leksičkih jedinica] (211–223) te *Povzetek* [Sažetak]/*Riassunto* (224–227). So- ciolingvistički dio pruža više no što kazuje na- slov, jer daje historijski uvod, osvrt na uobiča- jene sociolingvističke faktore (kultura, škole, crkva, pismenost i tisak), glavne ličnosti i klju- čne pojmove. Taj je dio najživlji, vrlo zanimljiv i bogat informacijama, a da u tome vidno mje- sto zauzimaju i etno-politička pitanja (za vrije- me fašizma, ali i prije i poslije njega), ne treba posebno isticati. Lingvistički se dio bavi sintak- som pojedinih (tradicionalnih) vrsta riječi i re- čenicama (58–112); posebno je poglavlje posve- ćeno kalkovima (113–126), a zatim slijedi lek-

sik, također po vrstama riječi (126–203). Ro- manski su elementi obrađeni zamjernom akri- bijom, iscrpno i objektivno, a naročito je bogata dokumentacija (od kraja 18. st. do naših dana). I grafička je oprema vrlo lijepa, a broj tiskar- skih pogrešaka, unatoč kompliciranu tekstu, zanemariv. Apstrahirajući od pojedinačnih primjedaba, kojima je mjesto u opširnijem pri- kazu, iznijet ćemo ovdje samo dvije, koje sma- tramo glavnima: 1) sve primjere iz tekstova (a to su riječi, sintagme, rečenice, pa i duži od- lomci) na dijalektima trebalo bi svakako, uvi- jek i u cijelosti, prevesti na slovenski standardni jezik, jer su neki govori tako daleko od stan- darda da će i samim Slovencima katkada biti teško razumljivi; 2) vrlo bi korisna bila zemljo- pisna karta proučenoga područja (mala karta na naslovnoj strani ovitka ne obuhvaća cijelu regiju i nikako nije dovoljna), a ne bi bilo na odmet i nekoliko fotografija glavnih lokaliteta. Sve se to može ostvariti u daljnjim izdanjima ili prijevodu na druge jezike.

U zaključku možemo reći da je knjiga prof. Mitje Skubice o romanskim elementima uzduž zapadne granice slovenstva odlična i da može biti uzor za slične radove, pa je preporučujemo romanistima, lingvistima drugih struka (naro- čito sociolingvistima i specijalistima za langua- ges in contact), i svima koje obrađeno podru- čje, s jezičnoga ili drugih stanovništa, može za- nimati (a svih njih sigurno neće nedostajati).

Pavao Tekavčić

Fondamenti di dialettologia italiana

C. Grassi, A. A. Sobrero, T. Telmon
Laterza, Bari 1997. — 424 str.

Italija je zemlja koju, po priznanju mnogih meritornih stručnjaka odlikuje bogatstvo dijalekata, te nadasve njihove zanimljive tipičnosti. Četvrt stoljeća nakon stvaranja prvih sveučilišnih katedri talijanske dijalektologije, pojavila se knjiga trojice značajnih talijanista C. Grassia, A. A. Sobrera i T. Telmona, naslovljena FONDAMENTI DI DIALETTOLOGIA ITALIANA (424 stranice). Knjiga se sastoji od devet poglavlja. Prvih pet bavi se materijom u užem smislu (opća dijalektologija, talijanska dijalektologija, povijest dijalektoloških istraživanja u Italiji, glavne lingvističke označnice svih talijanskih dijalektalnih varijeteta, društveni i pragmatički aspekti uporabe dijalekata, metode i instrumentariji nužni za proučavanje dijalekata), a zatim sljedeća četiri su: 1) dodatak koji sadrži upitnik za sociolingvističko istraživanje u aloglotskom lokalitetu moliških Hrvata, 2) bogata bibliografija, 3) analitički indeks i 4) indeks imena.

Prvo poglavlje, pod naslovom *Dialettologia generale e dialettologia italiana*, na suvremeni način pokazuje sudbinu riječi i pojma »dijalekt«. Sustavno su izloženi kriteriji vrednovanja dijalekata — prostorni, društveni, kriterij područja uporabe i stilistički, te kriterij važnosti i uloge u oblikovanju dijalekata i pripadnog općeg (općih) nacionalnog jezika. U ovome poglavlju govori se i o povijesnim posebnostima stvaranja zajedničkog jezika Talijana, kao i o odnosu dijalekata i kulture s posebnim osvrtom na uporabu dijalekata u oblikovanju teksta. Uz pomoć nekoliko rječitih primjera pokazana je promjena tipologije teksta kao nužna posljedica prijelaza s dijalekta na jezik (i obrnuto), kao i neke karakteristike takvih tekstova (npr. veća eksplicitivnost teksta na jeziku, odnosno veća izražajnost ako je u dijalektu).

U drugome poglavlju dan je povijesni pregled talijanske dijalektologije, rodene u okrilju one zapadnoeuropske, i to osnutkom časopisa *Archivio Glottologico Italiano* 1873. godine. Utemeljitelju discipline i časopisa, prvom talijanskom dijalektologu Graziadii Isaia Ascoliu, posvećena je oveća pozornost i zbog njegova doprinosa području koji se očitovao u nizu elemenata. To je prije svega deskriptivni postupak sistematičnog suprotstavljanja latinskih samoglasnika i suglasnika i njihovoga refleksa u romanskim govorima, zatim identifikacija i opis dijalektalne grupe koju je prozvao *ladin-*

skom (a danas je češće zovemo retoromanskom), te franko-provansalske jezične grupe, i napokon, razrada već postojeće koncepcije o ulozi supstrata. Uz to, dan je kraći pregled predaskolijevske dijalektologije kao i one kasnije i dakako najrecentnije, s posebnim osvrtom na odnos Ascolijeve teze o supstratu i kasnijih postignuća u vezi s njom, poglavito onih Benvenuta Terracina.

Poglavlje vezano za dijalekte u Italiji daje kriterije za klasifikaciju talijanskih dijalekata, počev od podjele Italije na sjever i jug, pa do podjela u veće italo-romanske lingvističke sustave. U ovome su poglavlju spomenute sve aloglotske jezične skupine, one neo-latinske kao i ne-latinske. Među potonjima spomenuta je i hrvatska jezična skupina u Moliseu, doduše tek na 8. mjestu, premda prema podacima u knjizi njezin broj od 2600 stanovnika i govornika (u 3 općine) premašuje neke druge aloglotske zajednice spomenute prije nje (kao što su ona »mochena« iz Val Fersina u Trentinu ili »walser« u pokrajinama Verbania i Vercelli u Piemontu i nekim općinama u Val d'Aosta). Usput, spomenimo da autori i nadalje (kao i drugdje u literaturi) rabe pojam *serbo-croato* kada govore o hrvatskoj jezičnoj zajednici.

U nastavku, opisane su glavne jezične pojave relevantne za vokalski sustav (različiti broj vokala u pojedinim italsko-romanskim sustavima, metafonimija, anafonija, palatalizacija i dr.), za konsonantski sustav (asimilacija, palatalizacija, lenicija, »gorgia toscana«, »betacismo« i ostalo) i za morfološki sustav. Značajni dio poglavlja posvećen je i interpretaciji lingvističkih karata (za ovu prigodu uzetih iz »Atlante parlato del Piemonte«).

Nadasve vrijedno i zanimljivo je poglavlje posvećeno društvenim i pragmatičkim aspektima uporabe dijalekata u Italiji. U njegovome prvom dijelu nalazimo prikaz talijanskog jezičnog repertoara, te smjenjivanje i miješanje jezika i dijalekata odnosno različitih registara u komunikacijskoj situaciji.

Drugi dio posvećen je sociolingvistici dijalekata, odnosno čimbenicima društvene diferencijacije (dob, spol, društveni status i stupanj obrazovanja) koji uvjetuju i jezičnu diferencijaciju.

Treći dio poglavlja bavi se pragmatikom dijalekta, tj. mehanizmima njegovoga funkcioniranja u komunikaciji. U svrhu osvjetljenja toga

problema govori se o pojedinim problemima smještenim na 4 razine relevantne za pragmatiku kao znanost, a to su a) razina deikse, b) odnos izričaja i kulturoloških presupozicija zajedničkih sugovornicima, c) odnos izričaja i jezičnog akta koji se vrši izričajem i d) struktura konverzacije.

Zadnji dio istoga poglavlja bavi se odnosom govornika i dijalekta koji se ogleda u uporabi, mišljenju o dijalektu, stavovima i predrasudama zabilježenima u 19. i 20. stoljeću.

Peto poglavlje sastavljeno je od niza manjih dijelova koji raspravljaju o metodama prikupljanja dijalektoloških materijala, raznim tipovima dijalektoloških rječnika i gramatika, lingvističkim atlasima i znanstvenim časopisima. Na kraju poglavlja nalazi se osvrt na pojedine tipove bibliografskih edicija kojima je cilj ponuditi što recentnije podatke vezane za spomenutu problematiku.

Na kraju slijede dodaci koje spomenusmo na početku ovoga prikaza. Pojednost koja nam kao govornicima hrvatskog jezika pada u oči jest uporaba pridjeva *slavo* u upitniku pripremljenom za ispitanike u hrvatskom aloglotском području Molisea.

Na samome kraju nalaze se izuzetno bogata bibliografija časopisa i izdanja vezanih za temu, te indeksi pojmova i imena.

Svjesni, kao što su u uvodu i napisali, brojnih nedostataka i zakašnjenja na području talijanske dijalektologije, koji su počeli nestajati tek u posljednjih desetak godina, autori su nam ponudili zapravo prvi pravi priručnik — udžbenik dijalektologije. Tu njihovu nakanu potvrđuju a) sistematičnosti pristupa, b) sveobuhvatnost pogleda na problematiku i c) jednostavan stil izražavanja, pa je zbog svega toga ova knjiga nezaobilazna za svakoga tko se bavi talijanskom dijalektologijom.

Vesna Deželjin

Древненовгородскій диалект

А. А. Зализняк

Школа «Языки русской культуры», Москва 1995. — 720 стр.

В книге изложены результаты изучения новгородских берестяных грамот (т. е. записей на кусках березовой коры), найденных в ходе археологических раскопок в Новгороде в период с 1951 по 1994 г. Книге предпослано Введение (стр. 3–8), описывающее языковую ситуацию в древней Новгородской земле. Основное содержание книги делится на две части. Первая часть (стр. 9–210) содержит грамматическое описание диалекта древнего Новгорода VI–XV вв., построенное в основном на материале новгородских берестяных грамот. Эта часть состоит из пяти глав, в которых излагаются: 1) описание источников, 2) краткий обзор исторической фонетики, 3) морфология, 4) синтаксис, 5) словообразование и лексика. Вторая часть (стр. 211–580) — заново выверенные тексты всех известных к концу 1994 г. берестяных грамот, за исключением самых маленьких фрагментов. Все удовлетворительно сохранившиеся грамоты снабжены переводом и комментариями. Всего приводится около 800 текстов берестяных грамот, распо-

ложены в книге они в порядке хронологии их датировки.

В книгу включены также: общий список приведенных текстов (стр. 581–589), сводный словоуказатель (с грамматическими пометами, а также, в нужных случаях, с переводами слов на современный русский язык) ко всем берестяным грамотам (стр. 590–687) и обратный индекс к нему (стр. 688–705). В обратном индексе все слова поделены на разделы по грамматическому и семантическому принципу, а именно: 1) нарицательные существительные, 2) антропонимы, 3) топонимы, 4) прилагательные, 5) местоимения, 6) числительные, 7) глаголы, 8) неизменяемые слова. Завершается книга списком литературы, источников и хранилищ (стр. 706–715) и указателем размещения берестяных грамот в книге (стр. 716–717).

Книга адресована как специалистам — лингвистам, филологам, историкам, археологам, — так и широкому кругу любознательных читателей, интересующихся языком, историей и культурой древней Руси.

Sofija H. Ladić

Lingvističke razdvojbe

Branka Tafra

Matica hrvatska, Zagreb 1995. — 199 str.

Knjiga sadrži osam rasprava koje na originalan način rasvjetljavaju neka jezikoslovna razgraničenja. Prvih pet obrađuje leksikološke i gramatičke teme sa stajališta teorije leksikografije. U njima se povlače granice između leksičkih varijanti i dubleta koje su ujedno i granice leksičke sinonimije, zatim se razgraničava homonimija od polisemije, opisni pridjevi od odnosnih, brojevi od drugih vrsta riječi, novija metaleksikografija od stare. Ostala tri reda

razrađuju pitanja normiranja hrvatskoga standardnog jezika u 19. stoljeću i kreću se razmeđama gramatike i pravopisa, ideologije i jezikoslovlja te dvaju gramatičkih modela — hrvatske gramatičke škole i vukovsko-daničićevske filološke škole. Knjiga je koristan priručnik namijenjen svima koje zanima hrvatska leksikografija, leksikologija te povijest hrvatskoga jezika.

Milica Mihaljević

Kako je tkan tekst Bašćanske ploče

Mateo Žagar

Hrvatsko filološko društvo, Zagreb 1997. — 157 str.

Autor nas odmah na početku informira o uvjetima nastanka knjige — tekst je izvorno magistarski rad. U opširnijem uvodu iznosi i komentira dosada poznate činjenice i rezultate istraživanja *Bašćanske ploče* s različitih znanstvenih razina (povijesne, paleografske, arheološke, jezikoslovne).

Kompozicijski knjiga sadrži dva velika dijela: *Struktura natpisa Bašćanske ploče* (str. 31–115) i *Tekstna funkcija* (str. 117–145). Svaki se dio sastoji od posebnih poglavlja i potpoglavlja

unutar kojih se promatra zadana građa na temelju usporedbi postignuća prethodnih istraživača i uz primjenu novijih metoda — tekstne lingvistike. Svakako treba spomenuti autorovu umješnost da znanstvene spoznaje na poseban način valorizira na svojoj građi.

Završne su stranice djela bibliografija (str. 147–154) i kazalo imena (str. 155–157).

Knjiga će biti vrlo zanimljiva i korisna povjesničarima hrvatskoga jezika i kulture općenito, a osobito studentima kroatistike.

Marijana Horvat

Žića svetih otaca

Hrvatska srednjovjekovna proza

Dragica Malić

Matica hrvatska/Institut za hrvatski jezik, Zagreb 1997. — 727 str.

Knjiga donosi transkripciju starohrvatskoga latiničkoga rukopisa *Žića svetih otaca* prema suvremenim načelima transkripcije i njegov pretisak.

U uvodnome je poglavlju autorica iznijela opće odrednice vezane uz nastanak teksta (vrijeme, mjesto, jezik i pismo), s posebnim osvrtom na književnopovijesne značajke, svjetonazor, tematiku i kompoziciju teksta. Većina članaka prijevodi su srednjovjekovnih *Verba seniorum*, čiji je temeljni svjetonazor potpuna askeza. Iz takvoga svjetonazora proistječu motivi

i teme *Žića svetih otaca*, koji se očituju u isticanju dobrih djela, razmišljanju o životu nakon smrti, sudu božjem, pokori, mukama kojima će biti podvrgnuti grješnici... Jasno je da iz obrade ovakve teme proizlazi određena pouka, tako da je ponekad cijela priča zapravo ilustracija pouke.

Osobitosti grafije i pravopisa tvore posebno poglavlje, nakon kojega slijedi iscrpna analiza jezika koju čine obrada glasova i obrada morfoloških oblika. Sve su pojave oprimgjerene i sustavno iznesene kroz veća ili manja potpoglavlja

lja. Analiza glasova počinje osobitostima vokalizma. Autorica posebno iznosi rezultate istraživanja refleksa jata i poluglasa te slogotvornoga *r* i *l*, ali spominje i oprimjerava i ostale samoglasničke pojave. Kod analize konsonantizma autorica je vođena refleksima prasl. **d'*, **t'*, **kt'*, **gt'*, **st'*, **sk'*, **zg'*, rezultatima i načinima provedbe palatalizacija, kao i drugim suglasničkim pojavama. Obrada morfoloških oblika tradicionalan je i pregledan način prikaza deklinacije i konjugacije.

Praktičnu vrijednost knjige povećava rječnik izrađan na temelju konkordancija. Uz svaku se natuknicu navodi broj svih pojavnica toga leksema i njezina gramatička oznaka. Natuknice

se navode u suvremenom, fonološkom pravopisnom liku, uz koji dolazi i njegova pravopisna inačica odvojena znakom //. Specifičnost određene natuknice ponekad zahtijeva dodatnu informaciju i obradu, o čemu nas autorica obavještava u tekstu koji prethodi rječniku.

Završni su dijelovi knjige popis kratica i literature.

Žića svetih otaca jedan je od najznačajnijih spomenika hrvatske srednjovjekovne književnosti pa je ova knjiga vrijedan doprinos izučavateljima starije hrvatske književnosti, jezika i pisma te svima koji se zanimaju za hrvatsku kulturnu povijest.

Marijana Horvat